

Zorglandbouw

Medewerkers en cliënten van De Vijfprong en de eraan verbonden zorgstichting Urtica roeren samen BD-preparaten. Het is een activiteit die verbindend werkt voor de gemeenschap als geheel.

Van de BD-bedrijven houdt maar liefst 30 procent zich bezig met zorg. De ene boerderij is in de eerste plaats een productiebedrijf, de andere meer een zorginstituut, bij weer een ander ligt het in het midden. Hoe organiseer je de ideale balans tussen landbouw en zorg in tijden van bezuinigingen?

Tekst: Ellen Winkel

of landbouwzorg?

In de afgelopen jaren is het aantal biologisch(-dynamisch)e zorgboerderijen dat onderdeel is van een grotere (antroposofische) zorginstelling gegroeid. De Lievegoed Zorggroep is eigenaar van Nieuw Rijsenburg en De Hondspol in Driebergen, De Nieuwe Born in Wageningen, De Beukenhof in Breda en sinds kort Hoeve Kraaiveld in Woudrichem. De Dijkhof in Driebergen is onderdeel van Zonnehuizen. Macandra in Ede is van 's Heerenloo. DeSeizoenen heeft onder andere Bronlaak in Oploo in beheer en werkt samen met De Gennephoeve in Eindhoven. Daarnaast zijn er nog vele zelfstandige zorgboerderijen met verschillende organisatievormen, zoals Noorderhoeve in Schoorl (de boeren vormen een maatschap), Thedinghsweert in Kerk-Avezaath (de boeren zijn in loondienst) en Zonnehoeve in Zeewolde (boeren en zorgondernemers vormen een Commanditaire Vennootschap en zijn lid van de coöperatie die het onroerend goed beheert). Op veel plekken is het een zoektocht om een goede balans te vinden tussen zorg en landbouw, zeker nu er bezuinigd wordt op de zorg. Daarbij vallen soms pijnlijke beslissingen voor boeren die al lang aan een zorgboerderij zijn verbonden.

De Vijfsprong

Boerderij De Vijfsprong en zorgstichting Urtica vormen samen een eenheid. Lange tijd waren de boeren zelfstandig ondernemer

binnen een Commanditaire Vennootschap (CV). In 2012 kwamen ze in dienst van Stichting De Vijfsprong, maar vanaf 2015 worden de boeren weer ondernemers. Ed Taylor, directeur van Stichting Urtica, vertelt waarom: "In de CV liepen de verliezen op en er waren grote investeringen nodig. Er moest iets veranderen. Daarom heeft Urtica twee jaar geleden de productiemiddelen, zoals de stal en de kaasmakerij, overgenomen. De CV werd opgeheven en de boeren kwamen in loondienst van de nieuwe boerderijstichting De Vijfsprong. Het gevolg daarvan was echter dat ze minder gingen ondernemen. Dat wilde ik niet. Voor het karakter van de boerderij én van de zorg is het essentieel dat het een onderneming blijft. Een boer en een zuivelaar wilden niet terug naar het ondernemerschap in de vorm zoals wij die voor ons zagen. Daarom zijn ze eruit gestapt. We hebben nu nieuwe, jonge boeren in dienst genomen voor één jaar. Dat geeft de tijd ondernemingsplannen uit te werken, want vanaf 2015 moeten ze hun eigen broek ophouden. Ik koop dan nog wel hun arbeid in - of misschien komen we tot een andere vorm. Urtica zal het met minder geld moeten doen, omdat de dagbestedingvergoedingen vanaf 2015 van de AWBZ naar de WMO verhuizen. Wij weten nog niet hoeveel geld we dan krijgen."

"Voor de toekomst moet de verwevenheid van zorg en onderneming behouden blijven.

En het moet een BD-boerderij blijven. Het is heel leuk om daar samen met jonge, dynamische boeren aan te werken: zij gaan er met veel frisse energie tegenaan."

De Gennep Hoeve

Age Opdam en Mirjam Matze van De Gennep Hoeve (gemengd biologisch bedrijf met kaasmakerij) werken samen met zorginstelling DeSeizoenen BV, maar zijn er geen onderdeel van. Hoe werkt het hier? Mirjam Matze legt uit: "DeSeizoenen koopt bij ons werkplekken in. Hun cliënten wonen op Landgoed Gennep naast ons bedrijf. Het merendeel van hen werkt bij ons en neemt eigen werkbegeleiders mee. Ze maken gebruik van ons gereedschap en onze kantine. Zelf bieden we ook een aantal uur begeleiding vanuit de boerderij. We sturen iedere maand een factuur waarop we verschillende posten in rekening brengen: de dagdeelprijs, de kosten van de lunch en de uren die wij aan begeleiding hebben geboden. Wij vinden dit een prettige constructie, want ons bedrijf blijft geheel onafhankelijk. We kunnen onze eigen beslissingen nemen. Ook hoeven we niet mee te draaien in de overlegstructuren die zorginstellingen met zich meebrengen."

Lievegoed

De Lievegoed Zorggroep heeft haar vijf boerderijen (zie hierboven) een jaar geleden ondergebracht in een BV om zorgelden en

bedrijven te scheiden. John Vork is directeur van deze Lievegoed Bedrijven BV, waarvan Lievegoed stichting de enige aandeelhouder is. Hij legt uit dat elke boerderij een bedrijfsleider heeft (in dienst van de BV) en een locatiemanager zorg (in dienst van de stichting), die voor afstemming van landbouw- en zorgactiviteiten zorgen. "Om de boerderijen levensvatbaar te houden, stemmen we de teeltplannen op elkaar af zodat we groentes uit kunnen wisselen. Dan kunnen we op grotere schaal gewassen telen. In Breda hebben ze al 250 groenteabonnees en dat gaan we in Wageningen en Driebergen ook doen. Logistiek levert dat voordelen op. Maar ook voor de deelnemers (cliënten) heeft deze bedrijfsmatige aanpak bijzondere

boerderij."

Volgens betrokkenen rond De Beukenhof vormde de reorganisatie een bijzonder pijnlijk proces. Daarbij ontstond zoveel onvrede, dat een boer en een tuinder die al ruim 15 jaar aan de boerderij verbonden waren, zich genoodzaakt zagen te vertrekken.

Integrale zorg en landbouw

Derk Klein Bramel is beleidsadviseur innovatie en ontwikkeling bij Lievegoed Groep. Zonder in te zoomen op actuele ontwikkelingen in deze zorginstelling, schetst hij zijn bredere visie. "Zowel in de landbouwsector als in de zorg heeft schaalvergroting plaatsgevonden; een ontwikkeling waarbij 'het geheel' uit elkaar getrokken werd. Landbouw

geren.

Op zorgboerderijen blijkt hoe goed deze gebieden bij elkaar passen, hoewel er ook spanningen ontstaan. Het landbouwbedrijf is kapitaalintensief en de opbrengsten zijn onzeker. De gemiddelde boer is gewend aan een relatief laag inkomen en accepteert een laag rendement op eigen vermogen. Binnen gezinsbedrijven met veelal opvolging in de erfelijke lijn kan dat ook. Zorginstellingen lopen echter tegen lastige kapitaalvraagstukken op en hebben medewerkers in dienst die duurder en minder flexibel zijn dan de boeren op een gezinsbedrijf.

"De boerderijen hebben daarom creatieve, agrarisch geschoolde bedrijfsleiders nodig, die de vrijheid én de verantwoordelijkheid

'De agrarische bedrijfsvoering heeft een eigen huid nodig'

waarde. Ze doen ertoe. Hun werk levert iets op. Ze worden aangesproken op hun competenties."

Volgens John is het melken van tien koeien ook moeilijk rendabel te maken. Daarom zijn de melkkoeien van De Beukenhof vorig jaar naar De Hondspol verhuisd. Daar melken ze nu 55 koeien. "Melk en mest gaan weer terug naar De Beukenhof", legt John uit. "Ze blijven daar wel kaasmaken. En er loopt nog steeds jongvee en vleesvee." Op de vraag hoe bij dit besluit het specifieke BD-karakter van de boerderij is meegewogen, antwoordt John: "Dat is voor ons zeker belangrijk, maar op een gegeven moment moet je kiezen tussen een levensvatbare boerderij of geen

moest vooral zo efficiënt mogelijk voedsel produceren en de rol die landbouw speelt voor natuur, landschap en menselijke beleving werd genegeerd. De zorg moest vooral zo efficiënt mogelijk zorgproducten (behandelingen) produceren, waarbij de bijdrage aan preventie, welzijn en zingeving in de verdrukking kwam."

"Maar de tijd van uit elkaar halen is voorbij", signaleert Derk. "Er komt nu weer meer oog voor samenhang." Zorgboerderijen lopen hierin al jaren voorop. In de antroposofie heeft samenhang altijd centraal gestaan, dus konden antroposofische zorg en biodynamische landbouw als voortrekkers van integrale zorg en integrale landbouw fun-

hebben om genoeg rendement te genereren. Die kansen liggen er volop, wanneer de boerderijen hun regionale functie op het gebied van zorg, landbouw, voeding, natuur en recreatie versterken." Klanten van de boerderijwinkel zullen de boerderij ook bij een zorgvraag weten te vinden. En wie via de zorg binnenkomt, ontdekt de groenteabonnementen. Hierbij past dat iedere boerderij binnen een grotere zorginstelling een mate van zelfstandigheid heeft, die je op verschillende manieren kunt organiseren, meent Derk. "Dan kan ook de bedrijfsindividualiteit van het BD-bedrijf goed tot zijn recht komen. De agrarische bedrijfsvoering heeft een eigen huid nodig."